

FOTOGRAFİK İMGE VE SAYISAL GÖRÜNTÜ *

OĞUZ ADANIR

Özet

Bizim anladığımız anlamda fotografik imge doğrudan gerçekliğe ait bir varlık, bir manzara yada bir nesneye gönderme yaparken; sayısal görüntünün gerçeklikle doğrudan herhangi bir ilişkisi olmadığı görülmektedir. Bu sonuncu ancak genel, belirsiz oldukları söylenebilecek soyut kavramlara, terimlere, vs gönderme yapabilmektedir. Bu bağlamda gerçeklikle doğrudan ilişkisi olmayan bir görüntüye hâlâ fotoğraf diyebilmek mümkün müdür?

Fotografik imge ve sayısal görüntü deyimlerinden ne anladığımızı geçmeden önce günümüzde teknoloji ve gelişme üzerine birkaç söz söylemek istiyoruz. Çünkü günümüzde bilimsel ve teknolojik buluşların işlevleriyle öncekiler arasında belirli farklar vardır. Özellikle modernleşmenin başlangıç yani toplumların bilimsel ve teknolojik buluşlarla yeni yeni karşılaşmaya başladığı dönemlerde teknolojinin uygarlaştırıcı, pozitif yönleri ön plana çıkartılmış gibidir. Bu bir bakıma anlaşılır bir şeydir çünkü elektrik, yol, demir yolları, buhar makinesi, sağlık, vb pek çok konuda bilim ve teknoloji insanlığın yaşamını kolaylaştırıcı bir işlev üstlenmiş gibidir. Daha çok toplumun geniş kesimlerine seslendiğinden genel bir kabul görmesi de anlaşılır bir şeydir.

Günümüzde tüketim aşamasının henüz sona ermemiş olduğu modern toplumlarda bilim ve teknoloji bu sürece boyun eğmiş gibidir. Her türlü bilimsel ve teknolojik araştırma sanki ortaya bir an önce birer tüketim nesnesi koymak ve yatırılan sermayeyi büyük bir hızla geri almakla yükümlü kılınmış gibidirler. Bu konuda en tipik örneklerden biri kozmetik sanayi olup yalnızca a.b.d ve *bu metin, 29 mart-1 nisan 2007 tarihleri arasında lefkoşa, yakın doğu üniversitesi, v. Uluslararası Kıbrıs Fotoğraf Günleri'nde bildiri olarak sunulmuştur.

Japonya'da yılda yaklaşık 75 milyar ¹ dolarlık bir tüketim hacmine sahiptirler. Bu sektörden toplum sözcüğün gerçek anlamında ne yarar sağlıyor sorusunun yanıtını sizlere bırakıyorum. Benzer soruları bütün bilimsel ve teknoloji ağırlıklı araştırmaların gerçekleştirildiği alanlar için de sorabiliriz.

Şimdi başlığımıza geri dönerek fotografik imge ve sayısal görüntüden ne anladığımızı açıklamaya çalışalım. Sözlükler psikolojik anlamda imgeyi: duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj; duyularla alınan bir uyarı söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, vs şeklinde tanımlarken görüntüyü: gerçekte var olmadığı halde varmış gibi görünen şey, hayalet; herhangi bir nesnenin bazı ışık olayları sonucu elde edilen biçimi, hayal, vs şeklinde tanımlamaktadır.

Bu tanımlar bizi bitmek bilmeyen upuzun bir kültürel, toplumsal ve felsefi tartışma süreci içine çekebilir. O yüzden biz sözü uzatmadan fotografik imge ile sayısal görüntüden ne anladığımızı açıklayalım.

Fotografik imge dayanak olarak film şeridi, elektronik bellek, vb şeyler kullanan ve mevcut gerçekliği, bir manzarayı, nesneyi, varlığı analogik olarak yeniden üreten imgedir. Ne türden görüntü olursa olsun muhakkak bir gerçekliğe ya da gerçek bir şeylere gönderme yapmak durumundadır. Bu, tarihsel-toplumsal özellikler taşıyan bir imge (savaş, deprem, sel vb felaketlerle ilgili) olabileceği gibi, bireysel bir "an"ı, bir duyguyu hatta nadiren de olsa bir düşünceyi ya da bunların değişik kombinasyonlarını tespit etmiş imgeler olabilir. Bunlar rastlantısal imgeler değildir. Belli bir yerde, belli bir zamanda, belli kişiler, varlıklar ya da nesnelerin dondurularak, sonsuzluğa armağan edilmiş metafizik çağrışımlara sahip imgeleridir. Ufak tefek teknik ve estetik müdahalelerin amacı bu gerçeklik anlarının göze daha hoş görünmesini sağlamaktır. Ancak bu türden imgelerle onları çeken ya da izleyen

---

¹ DÜNYA kozmetik pazarının 245 milyar dolar büyüklüğünde olduğunu belirten Basic Research'ün Uluslararası Genel Müdürü'ü Joseph Gilbert, "Dünyadaki en büyük sektörlerden biri ve sürekli büyüyor. ABD'de kozmetik pazarı 39, Japonya'da 35 milyar dolar büyüklüğünde. Anti-aging (yaşlanmayı önleyici) ürünler ise dünyada 68 milyar dolar büyüklüğe ulaştı" diye konuştu. Hürriyet, 7 Şubat 2007

insanlar arasında en azından zihinsel/kültürel, toplumsal, felsefi, estetik bir ilişkinin zorunlu olduğunu yadsıyabilmek mümkün değildir. Çünkü bu fotografik imgeleri imge yapan şey insanların sahip olduğu o bilgi birikimi, bilinç, bellek arasındaki ilişkilerdir. İnsanlardan arındırılmış bir dünyada bir makinenin kendi kendine gerçekliğin fotoğraflarını çekerek onu imgeler yoluyla yeniden üretmesinin nasıl bir anlamı olabilir ki? Dolayısıyla bütün bu ve şu an için unutmış olduğumuz başka özelliklere sahip olmayan imgeyi biz fotografik imge olarak nitelendiremiyoruz.

Sayısal görüntüye yukarıdaki tanım doğrultusunda herhangi bir gerçekliğe gönderme yapmak zorunda değilmiş gibi görünüyor. Oysa hiçbir gerçekliğe, kavrama, nesneye, duyguya, düşünceye kısaca zihinsel/kültürel süreçlere gönderme yapmayan bir sayısal görüntü düşünebilmek mümkün müdür? Gerçeklikle hiçbir ilişkisi bulunmayan bir görüntüyü hangi evrene ait kavram, terim ve sözcüklerle ifade edebilirsiniz ki? O zaman sayısal görüntü nasıl bir şeydir? Bilgisayar belleği ve programları kullanan bir insanın elinden çıkmakla birlikte kendini mevcut olmayan bir varlık, bir nesne, bir manzara ya da bir gerçekliğin görüntüsü olarak dayatan bir görüntünün yalnızca görsel niteliklere sahip olduğu söylenebilir. Bellekte herhangi bir bilinçli çağrışıma yol açmayan, mevcut dünyaya ait olmayan yani onun fotografik teknikle yeniden üretilmiş hali olmayan bu görüntüyü bir bakıma görüntü-olmayan-görüntü olarak nitelendirmek mümkün. Bu görüntü her neye gönderme yaparsa yapsın bir bakıma sanki izleyicinin belleğini iğdiş ederek yalnızca asgari bir soyutlamayı zorunlu kılmaktadır. Bir başka deyişle bu görüntüye bakan kişiye gördüğünüz şey bir çiçek, bir böcek, bir ağaç, bir dağ, bir tekneye benziyor denilmekte ancak izleyicinin hangi çiçek, hangi böcek, hangi ağaç ya da dağ sorusu karşılıksız kalmaktadır. Sayısal görüntü sanal görüntü olarak da nitelendirilebilir. Bunlar kendilerini genelde nesnel gerçeklikten bağımsız düş ürünün görüntüler olarak sunmaktadırlar. Oysa böyle bir şey mümkün görünmemektedir zira yaratıcı potansiyele sahip bir insan çocukluktan başlayarak içinde doğmuş olduğu toplumun zihinsel/kültürel gönderenleriyle yüklü bir düşünce yapısına sahiptir. Başka kültürlerden etkilense bile içinde olgunlaştığı kültürden kaçması olanaksız gibidir. Öyleyse üretilen sayısal ya da sanal görüntü ne kadar düşsel görünürse görünsün belli bir zihniyet/kültüre ait dille isimlendirilmek, betimlenmek, açıklanmak, yorumlanmak ya da çözümlenmek durumundadır. Sayısal ya da sanal görüntüyü mevcut dünyaya ait referanslardan arındırmak anlamsız bir girişimdir. Bu olsa olsa gerçekliğin düşsel düzeyde yok edilmesine hizmet edebilir yoksa maddi anlamda değil.

Sayısal teknolojinin gerçek varlıklara ait görüntülere asıllarından daha da kusursuz ve güzel bir görünüm kazandırdığı şeklinde bir itiraz gelebilir. Bu durumda görüntülerin asıllarından daha kusursuz ve güzel olmalarının amacı nedir sorusu yöneltilebilir. Yanıt ne olursa olsun burada imge estetiği açısından sanki etik olmayan bir durum var gibidir. Şöyle ki, sahte para basan insanların piyasaya sürdükleri paraların gerçek mi sahte mi oldukları ancak uzmanlar ya da uzmanlar tarafından üretilmiş araçlar aracılığıyla tespit edilebilmektedir. Sıradan insan aradaki farkı görememektedir. Görse bile yapabileceği bir şey yoktur. Bu polis ve adaletin işidir. Başına böyle bir şey geldiğinde kendisine yutturulmuş sahte paranın geri alınarak hakikisinin verilmesini talep etmekte, bunda başarılı olamadığı takdirde, elindeki parayı başkalarına yutturarak ondan kurtulmaya çalışmaktadır. İzleyici açısından bir gerçekliğe gönderme yaptığı ölçüde fotografik bir imgeyle sayısal ya da sanal bir görüntü arasındaki farkın bir önemi yoktur. Bu fark olsa olsa profesyoneller için önemli olabilir.

Bu noktadan sonra geriye böyle bir teknolojinin kimin işine yarayabileceği sorusu kalıyor. Sayısal görüntünün özellikle reklamcılar, animasyon filmi yada animasyon tekniğiyle karışık değişik film türlerini deneyen profesyonellerin işine yarayacağı söylenebilir. Örneğin, eski çizim teknikleriyle binlerce çizerin katılımı, yıllarla ifade edilen bir çalışma süreci ve oldukça önemli bir sermayenin riske atılmasıyla ortaya çıkan çizgi filmler bu teknoloji sayesinde otuz, elli kişi dolayında bir çizer ekibi, aylarla ifade edilebilen bir çalışma süreci ve çok daha düşük bütçelerle canlandırma filmleri üretme olanağı sağlamaktadır. Bir başka deyişle bu teknoloji en çok prodüktörlerin işine yaramıştır ve daha uzun bir süre yarayacağına şüphe yoktur. Ancak izleyici tarafında durumda bir değişiklik yoktur. Çok daha ucuza mal olan uzun metrajlı animasyon filmlerini çok daha ucuza izlemek söz konusu değildir. Burada sayısal görüntünün yalnızca ya da çok büyük bir ölçüde profesyonellerin işine yarayacağı ve nedense tüketim mantığına birebir uygun olduğu görülmektedir. Estetik ve teknik düzey açısından çok önemli değişikliklere yol açmayan ve dediğimiz gibi yalnızca yatırımcılar için büyük bir önem taşıyan bu teknolojik yeniliğin toplumsal açıdan herhangi bir kültürel, ideolojik, politik hatta ekonomik sıçramaya neden olmadığı, olamayacağı söylenebilir.